

ZAJIŠTĚNÍ SEVERNÍCH HRANIC MAKEDONIE

1 / Filip, jak známo, zemřel v tom roce, kdy byl v Athénách archontem Pýthodélos (na podzim 336 př. n. l., pozn. red.). Filipův syn Alexandr, jakmile převzal po otci královskou moc, se odebral na Peloponnésos. Bylo mu tehdy asi dvacet let. Tam dal svolat všechny Řeky sídlící na Peloponnésu a žádal od nich hodnost vrchního velitele na výpravě proti Peršanům, kterou už dříve udělili Filipovi. Jeho žádosti vyhověli všichni až na Lakedaimoňany, kteří odpověděli, že není jejich zvykem jiné doprovázet, nýbrž jiným stát v čele. Také v aténské obci se prý projevil jakési náznak odporu. Když se však Alexandr přiblížil k městu, tu mu postrašení Athéňané k jeho počtům učinili ještě větší ústupky, než dříve Filipovi. Po návratu do Makedonie začal Alexandr konat přípravy na tažení do Asie.

S příchodem jara se vypravil do Thrákie, a to proti Triballům a Illyrům, neboť se o těchto dvou kmenech dozvěděl, že chystají povstání. Illyrové a Triballové byli přímými sousedy Makedonie, a proto Alexandr usoudil, že si je nemůže nechat v zádech a vydat se na výpravu tak daleko od vlasti, nýbrž že si je musí napřed zcela podrobit. Vyrazil tedy z Amfipole a vpadl do Thrákie, na území takzvaných „nezávislých“ Thráků, máje po levé straně město Filipy a pohoří Orbélos. Pak překročil řeku Nestos a údajně desátého dne dorazil k pohoří Haimu. Tam se mu v horském průsmyku vedoucím k tomu pohoří, postavilo do cesty vojsko složené z četných ozbrojených kupců a nezávislých Thráků. Ti obsadili výšiny Haimu, kudy muselo projít Alexandrovo vojsko, a byli připraveni zabránit mu v dalším postupu. Seřadili vozy těsně jeden vedle druhého a za

nimi se kryli, takže z nich vytvořili vozovou hradbu, ze které mohli v případě nouze odrážet útoky nepřítele; zároveň počítali s tím, že spustí vozy z nejprudšího svahu přímo proti vystupující makedonské falanze. Jejich mínění bylo, že čím hustší budou řady falangy, až vozy shora mezi ně vjedou, tím drtivěji že budou roztrženy silou řítících se vozů.

Alexandr si však dovedl poradit, jak přejít přes pohoří co nejbezpečněji. Když shledal, že musí prorazit bez ohledu na nebezpečí právě tudy, poněvadž tam nebyl žádný jiný přechod, dal těžkooděncům tento rozkaz: až pojedou vozy po svahu proti nim, měli se ti, jimž to rovný povrch dovolí, rozestoupit tak, aby vozy projely mezi nimi, ti kteří budou ohroženi z několika stran, měli se společně sklonit, případně se položit na zem a vytvořit ze štítů nad sebou ochranný kryt tak, aby je řítící se vozy přeskočily. Skutečně vše proběhlo podle Alexandrových rozkazů a předpokladů: někde se vojáci falangy rozestoupili, jinde se zase vozy bez větších škod převalily nad štíty. Ani jediný muž nepřišel pod koly vozů o život. Makedoňané nabyli odvahy, protože vozy, z nichž měli největší strach, se ukázaly jako neškodné, a vyrazili s válečným křikem proti Thrákům. Alexandr dal rozkaz lučištníkům, aby přešli z pravého křídla před čelo falangy, poněvadž tam byl pro ně vhodnější terén, a aby ostřelovali Thráky, kdekoliv by chtěli zaútočit. Sám přešel spolu se svou tělesnou gardou, s hypaspisty a s Agriány na levé křídlo. Zatím lučištníci odráželi střelbou z luků výpady Thráků. Když pak zasáhla do boje i falanx, snadno vytlačila barbary, vyzbrojené jen lehce a špatně, z jejich pozic, takže ani nevyčkali útoku Alexandra z levého křídla, nýbrž každý odhodil zbraně, jak se mu to hodilo, a prchal z hor dolů. Padlo jich asi tisíc pět set. Zajatých mužů bylo jen málo, protože nepřátele

klidili nejbližší výšiny. Když pak Makedoňané spustili na daný rozkaz bojový pokřik a bušili kopími do štítů, tu se Taulantiové ještě více ulekli toho hluku a jejich vojsko se kvapně stáhlo zpět směrem k městu.

Poněvadž Alexandr viděl, že nevelký zástup nepřátel ještě drží pahorek, přes který vedla jeho cesta, nařídil své tělesné strážci a nejbližším druhům, aby si vzali štíty, nasedli na koně a jeli k tomu kopci; až tam přijedou, pak v případě, že nepřátelé držící pahorek vyčkají jejich útoku, měla jich polovina sesednout s koní, vmísit se mezi jezdce a bojovat pěšky. Sotvaže však nepřátelé prohlédli Alexandrův záměr, vyklidili výšinu a stáhli se na obě strany do hor. Alexandr se svými druhy obsadil kopec a poslal pro Agriány a lučištníky v síle asi dvou tisíc mužů; poté rozkázal hypaspistům překročit řeku a po nich totéž i makedonské pěchotě: až přejdou, měli zabočit doleva tak, aby hned po přechodu bylo vidět hustě sevřenou falangu. Sám stál na předsunuté hlídce a pozoroval z výšiny pohyby nepřátel. Ti, když viděli vojsko přecházet přes řeku, začali sestupovat z hor, aby zaútočili na ty, kteří odcházeli společně s Alexandrem jako poslední. Když už byli nablízku, vyrazil vojevůdce proti nim s oddílem, který měl při sobě, a zároveň spustila falanx bojový pokřik, jako by mu šla přes řeku na pomoc. Nepřátelé, jak se tak všichni hrnuli proti nim, se zarazili a dali se na útek. Vtom se Alexandr spolu s Agriány a lučištníky rychle rozběhli směrem k řece. On sám ji přešel první před všemi ostatními. Když viděl, že nepřátelé dotírají na zadní řady přecházejících, dal postavit na břehu střelné stroje a rozkázal vystřelovat z nich na nejvyšší možnou vzdálenost co největší množství střel; také lučištníkům dal rozkaz vstoupit do vody a střílet z prostředka řeky. A zatímco se Glaukiovi vojáci neodvažovali přiblížit na dostřel,

Makedoňané bezpečně přešli přes řeku, takže ani jediný z nich za tohoto ústupu nezahynul.

Když se Alexandr třetího dne potom dozvěděl, že se Kleitos a Glaukiás utábořili na nevýhodném místě, že nestavějí pravidelné strážce, že nejsou zajištěni ani náspem, ani příkopem (patrně v domnění, že Alexandr ustoupil ze strachu) a že jejich fronta je neúčinně dlouhá, pod záštitou tmy znovu nepozorovaně překročil řeku, veda s sebou hypaspisty, Agriány, lučištníky a oddíl Perdikův a Koinův. Ostatní vojsko podle rozkazu táhlo za nimi. Jakmile viděl, že nastala vhodná chvíle k útoku, nevyčkal ani, až se všichni spojí, a poslal do boje lučištníky a Agriány. Útok, vedený v uspořádaném šiku proti slabé frontě, byl zcela neočekávaný a jeho hlavní síly směřovaly proti nejslabším místům nepřítele. Některé pobíjeli přímo na lůžku, jiné snadno dostihli na úteku, takže mnozí byli dopadeni a zabiti na místě, mnozí zahynuli na bezhlavém a hrůzoplném útěku. Nemalý počet jich také padl do zajetí. Alexandrovi vojáci pronásledovali nepřítele až k horám Taulantiů. Komu se přece podařilo uniknout, ten přišel o všechny zbraně a vyvázl jen s holým životem. Kleitos nejprve utekl do města, pak je však zapálil a odebral se za Glaukiem do země Taulantiů.

ZKÁZA THÉB

77 V té době se stalo, že několik vyhnanců vypuzených z Théb proniklo za noci do Théb, protože někteří lidé z města je vybízeli k provedení převratu; a polapili dva nic netušící příslušníky kadmejské posádky, Amyntu a Tímoláa, a zavraždili je mimo území Kadmeie. Pak přišli do shromáždění lidu, a ohánějíce se tím

starým krásným slovem „svoboda“, vyzvali Thébany, aby odpadli od Alexandra a už konečně jednou se zbavili makedonského útla-ku. Lidé jim dopřáli sluchu tím spíše, že vyhnanci tvrdili o Alexandrovi, že přišel v Illyrii o život. Tyto pověsti hojně kolovaly mezi lidem, a to proto, že Alexandr byl už dosti dlouhou dobu vzdálen a nepřicházely od něho žádné zprávy, takže – jak tomu v podobných případech často bývá – lidé, neznající pravý stav věcí, přijímali za pravdu to, co se jim nejvíce zamlouvalo.

Když se Alexandr dověděl o událostech v Thébách, ani v nejmenším je nepokládal za bezvýznamné. Vždyť obec athénská budila už dlouhou dobu jeho podezření a význam thébské opovázlivosti nijak nepodceňoval, věda, že by se do nepokojů mohli zapojit nejen Lakedaimoňané, už dávno pomýšlející na povstání, nýbrž i někteří jiní Peloponnésané, jakož i nepříteli spolehliví Aitólové. Vedl tedy své vojsko před Eordaiu a Elimiótidu, dále podél hor v Stymfaii a Parauaii a sedmého dne dorazil do Pelinny v Thessalii. Odtud táhl rychle dál a šestého dne vpadl do Boiótie, takže se Thébané dověděli o jeho průchodu Thermopylami, teprve když se s celým vojskem objevil u Onchéstu. A tu původci povstání říkali, že to přišlo z Makedonie vojsko Antipatrovo, kdežto o samotném Alexandrovi dále tvrdili, že je mrtev, a přísně zakročovali proti těm, kteří šířili, že se to blíží sám Alexandr: prý je to nějaký jiný Alexandr, totiž syn Aëropův.

Alexandr vyrazil druhého dne z Onchéstu a táhl proti městu Thébanů směrem na posvátný háj Ioláův. Zde se také utábořil, čímž poskytl Thébanům ještě dostatek času, aby si uvědomili svou vinu a mohli k němu vyslat posly. Ti však byli vzdáleni toho, aby něčím přispěli k dohodě; naopak, jejich jezdcí a dosti četní lehkooděnci vyjeli z města až k táboru, stříleli po předních hlídkách a několik

Makedoňanů dokonce usmrtili. Alexandr vyslal oddíl lehkooděnců a lučištníků, aby odrazili jejich výpad, a ve chvíli, kdy se už Thébané pokoušeli o útok na samotný tábor, se jim to podařilo. Druhého dne obešel Alexandr s celým svým vojskem město až k bráně, která vede směrem k Éleutherám a k Attice. Nepřirazil však až k hradbám, nýbrž utábořil se v nevelké vzdálenosti od Kadmeie, aby byl nablízku s pomocí pro makedonskou posádku v Kadmeii. Thébané totiž obehnali Kadmeiu dvojitém valem a střežili ji tak, aby nikdo zvenčí nemohl obklíčené posádce pomoci a aby posádka jim nemohla nijak škodit výpadem v případě, že by oni sami bojovali s nepřítelem venku před městem. Alexandr, jenž stále ještě chtěl vyjít s Thébany raději po dobrém než po zlém, vyčkával nadále v táboře poblíž Kadmeie. Tu ti z Thébanů, kteří měli na mysli všeobecný prospěch, naléhavě doporučovali vypravit se k Alexandrovi a snažit se vymoci pro thébský lid odpuštění za odpadnutí. Naproti tomu vyhnanci a ti, kteří vyhnance povolali, si neslibovali od Alexandra nic dobrého; k nim patřili mimo jiné také někteří zástupci boiótského svazu. Ti všichni se všemožně snažili vehnat lid do války. Alexandr však nechtěl ani za tohoto stavu věcí zahájit útok na město.

8 / Leč tu, jak vypravuje Lagův syn Ptolemaios, Perdikkás, jenž stál se svým oddílem jako předsunutá hlídka tábora nedaleko od nepřátelského valu, nevyčkal Alexandrova rozkazu k boji, nýbrž sám se první vrhl proti valu, prolomil jej a vpadl mezi přední hlídky Thébanů. Následoval ho Amyntás, syn Andromenův, protože s ním měl společné stanoviště; když viděl, jak Perdikkás pronikl přes val, nastoupil i on do útoku se svým oddílem. To spatřil Alexandr, a nasadil proto do boje i ostatní vojsko, aby útočící

jakož i jeden oddíl pěchoty vpředu se švadronou Sokratovou pod velitelem Ptolemaiem, synem Filippovým; na tuto švadronu připadlo právě onoho dne postavení v čele jízdy. Alexandr sám vedl za zvuku trubek a za mohutného bojového pokřiku pravé křídlo; vstoupil s vojskem do vody, a aby je proud neunášel, udržoval je stále v šikmém směru. Obával se, aby voda jeho řady nenarušila a ty se pak nestaly snadnou obětí Peršanů.

15 / Kde se oddíly Amyntův a Sokratův nejdříve přiblížily ke břehu, tam i Peršané shora nasadili k útoku: jedni metali střely z vysokého břehu do řeky, druzí sestupovali po schůdnějším břehu až k vodě. Byla to vlastně prudká srážka jezdeckta, při níž se jedna strana snažila vystoupit z řeky a druhá jí v tom chtěla zabránit. Peršané zasypávali nepřátele oštěpy, Makedoňané užívali v boji kopí. První srážka dopadla pro Makedoňany velmi špatně, poněvadž byli početně daleko slabší a navíc museli bojovat na nejisté půdě z řeky proti svahu, kdežto Peršané z vysokého břehu dolů. Kromě toho zde byla nasazena elita perské jízdy, v níž se zúčastnili boje nejen synové Memnónovi, nýbrž spolu s nimi i sám Memnón. Makedoňané, kteří se s Peršany srazili nejdříve, ač zápasili velmi statečně, byli většinou pobiti, jen někteří se zachránili tím, že couvli k blížícímu se Alexandrovi. Ten se pak jako první vrhl mezi Peršany, a to tam, kde byl zástup jezdců nejhustší a kde též stáli perští vojevůdci. Rozpoutal se lýtý boj, zatímco bez obtíží přecházely, jeden za druhým, další makedonské oddíly přes řeku. Byla to bitva jezdecká, podobala se však spíše boji pěchoty: v hustém šiku, kůň proti koni a muž proti muži. Makedoňané usilovali zatlačit Peršany od břehu na rovinu, Peršané se zase snažili nepustit nepřítele na břeh a vrhnout jej zpět do řeky. Nyní se však

začaly uplatňovat přednosti vojáků Alexandrových: jednak měli větší sílu a zkušenost, jednak bojovali dlouhými dřínovými¹ kopími proti krátkým vrhacím oštěpům nepřítele.

Během boje se Alexandrovi zlomilo kopí. I vyžádal si nové od královského štolby Aretia. Avšak i tomu se kopí v boji zlomilo, takže statečně bojoval jen s polovicí zlomeného. Ukázal je Alexandrovi a poradil mu, aby se obrátil na někoho jiného. Dal mu je nakonec Korint'an Démarátos, šlechtic z jeho družiny. Alexandr je uchopil, a vtom spatřil blížít se Dáreiova zetě Mithridata, cválajícího na koni daleko před ostatními jezdci sešikovanými do tvaru klínu. Vyrazil mu vstříc a ranou kopím do tváře ho srazil z koně. V téže chvíli se však vyřítit na Alexandra Rhoisakés a ťal mu šavlí po hlavě; urazil mu sice kus přílby, avšak síla úderu byla přílbou oslabena. Také jeho Alexandr srazil z koně, vrazil mu kopí skrze krunýř do prsou. Spithridatés už měl napřaženou na Alexandra zezadu šavli, leč Kleitos, syn Drópidův, jej předstihl, ťal ho do paže a usekl mu ji i s šavlí. Mezitím stále vystupovali z řeky další jezdci, pokud jim to proud dovoľoval, a připojovali se k Alexandrovi.

16 / Peršané – muži i koně – byli nyní ze všech stran zraňováni kopími do obličejů, zatlačováni jízdou a zejména tvrdě napadáni od lehkooděnců, kteří se vmísili mezi jezdce. Jejich ústup začal nejdříve tam, kde v předních řadách bojoval Alexandr. Poté Makedoňané prolomili střed nepřátelských vojsk a jezdecktvo na obou křídlech zůstalo odtrženo. Nastal všeobecný útek. Z perské jízdy padlo jen asi tisíc mužů, poněvadž nebyli cílevědomě proná-

¹ Dřín obecný. Druh keře nebo až 10 m vysokého stromu, vyskytující se ve Středo-moří. Pozn. red.

vem, šel povědět o tom božím úkazu telmisským věštcům. Telmissané jsou totiž znalci na výklad božích znamení a znalost věšectví u nich dědí z pokolení na pokolení mužové, ženy i děti. U jedné telmisské vesnice potkal dívku, která šla pro vodu, a vyprávěl jí o své příhodě s orlem. Dívka, jež příslušela také k rodu věšteckému, ho vybídla, aby se vrátil na totéž místo a přinesl oběť Diovi–Králi. Gordios ji však prosil, aby šla s ním a podrobně ho poučila o té oběti. Podle dívčina návodu přinesl oběť, pak se s dívkou oženil a narodil se jim syn jménem Midás. V době, kdy už Midás vypěl v krásného a silného muže, Frygové trpěli vnitřními spory. Dostalo se jim věštby, že na voze jim přijede král a ten učiní konec jejich svárům. Ještě když se radili právě o těchto věcech, přijel Midás se svým otcem i matkou a zastavil svůj vůz přímo u shromáždění. Tu oni porovnali věštbu se skutečností a došli k přesvědčení, že to je právě ten muž, který k nim podle božího výroku přijede na voze. I zvolili si Midu za krále. Ten pak ukončil jejich spory a postavil otcův vůz na hradě, jako děkovný dar Diovi–Králi za seslání orla. Mimoto se vyprávěla o voze ještě tato pověst: kdo rozváže uzel u jha toho vozu, tomu je určena vláda nad Asií. Ten uzel byl z dřívového lýka a nebylo vidět ani jeho konec, ani začátek.

Když Alexandr neobjevil možnost, jak uzel rozvázat, ale nechtěl jej nechat nerozvázaný, aby to nevyvolalo mezi lidmi nějaké vření, tu – jak vypravují někteří – rozťal uzel mečem a prohlásil, že je rozvázan. Naproti tomu vypráví Aristobúlos, že Alexandr vytáhl z oje závlačku, což byl kolík proražený skrz oj a přidržující k ní uzel, a pak vyvlékl jho z oje. Co vlastně Alexandr udělal s tím uzlem, nemohu bezpečně říci. Rozhodně však on i jeho druhové odešli od toho vozu s přesvědčením, že předpověď, vízící se k rozvázení uzlu, je splněna. Ještě téže noci to bylo skutečně potvrzeno

i z nebe, a to zahřměním a bleskem. Proto také Alexandr přinesl příštího dne oběť bohům, kteří mu seslali ta znamení a ukázali způsob, jak rozvázat uzel.

4 / Příštího dne se vydal na pochod do Ankýry v Galatii. Tam k němu přišlo poselstvo Paflagonů, které mu nabídlo podrobení svého národa a jednalo s ním o smlouvě; prosili však, aby se vojsko vyhnulo jejich zemi. Alexandr jim nařídil, aby byli poslušni rozkazů fryžského satrapy Kaly. Sám vnikl do Kappadokie a stal se tak pánem celého území před řekou Halys a navíc rozlehlého území za řekou. Jmenoval Sabiktu satrapou Kappadokie a postupoval dále směrem ke kilickým průsmykům. Když přišel k místu, kde kdysi tábořil Kýros spolu s Xenofóntem, a viděl, že průsmyk je obsazen silnými strážemi, zanechal tam Parmenióna s těmi oddíly pěchoty, které měly těžší výstroj. Sám vyrazil v době kolem první noční hlídky s hypaspisty, lučištníky a Agriány pod ochranou tmy kupředu a postupoval k průsmyku, aby přepadl nic netušící stráž. Jeho postup sice nezůstal utajen, přesto však jeho odvaha dosáhla cíle. Jakmile totiž strážci zpozorovali, že se blíží sám Alexandr, opustili svá postavení a dali se na útěk. Druhého dne časně zrána Alexandr s celým vojskem prošel průsmykem a vtáhl do Kilikie. Zde ho došla zpráva, že Arsamés, jenž byl napřed odhodlán udržet Tarsos pro Peršany, když se dověděl, že Alexandr už prošel průsmykem, zamýšlí opustit město a Tarsané že mají strach, aby před svým odchodem město nevydrancoval. Po této zprávě Alexandr vyrazil s jezdci a nejpohyblivějšími oddíly lehkooděnců co nejrychleji k Tarsu. Když bylo Arsamovi ohlášeno, s jakou rychlostí se blíží, spěšně uprchl ke králi Dáreiiovi, aniž způsobil městu nějakou škodu.

dva oddíly těžké jízdy, a to anthemúský, jemuž velel Peroidás, syn Menestheův, a takzvaný leugajský, jemuž velel Pantordanos, syn Kleandrův, a dále pak lučištníky, část Agriánů a některé řecké žoldnéře, čímž protáhl svou první linii až za křídlo Peršanů. Když totiž nepřátelé po útoku Agriánů a malého oddílu lučištníků ustoupili z úbočí hory na její vrchol, poznal, že na tomto úseku mu zcela postačí nasadit tři sta jezdců.

10 / V tomto rozestavení postupoval Alexandr kupředu, zvolna a s přestávkami, poněvadž uznal pomalý postup za nevhodnější. Dáreios totiž nevedl své voje vstříc nepříteli, nýbrž vyčkával s nimi v původním postavení na břehu řeky, který byl většinou strmý a jež dal na některých místech opatřit ochranným valem, a to tam, kde se mu břeh zdál přece jen přístupnější. Podle tohoto opatření bylo Alexandrovi i jeho lidem rázem zřejmo, že se Dáreios v duchu obává porážky. Když už byla vojska blízko sebe, Alexandr ještě jednou vojáky objel a vyzval je k statečnosti. Přitom oslovoval jménem nejen vojevůdce, vzdáváje jim tak příslušnou poctu, nýbrž i velitele oddílů a rot, jakož i z cizineckých žoldnéřů ty, kteří měli nějakou vyšší hodnost nebo se vyznamenali statečností. Všichni na něho při tom naléhali, aby už nečekal a udeřil na nepřítel. On však, ačkoliv celá Dáreiova armáda byla už přímo před jeho očima, vedl nadále své vojsko v sevřených řadách pomalým pochodem, aby se první řady při rychlejším postupu nerozvlhly a nezpřetrhaly. Když se však obě vojska k sobě přiblížila na dostřel, tu se nejdříve Alexandr, stojící na pravém křídle, a oddíly kolem něho vrhli z chodu do řeky, aby jednak prudkostí útoku uvedli Peršany ve zmatek, jednak aby je co nejdříve donutili k boji zblízka a utrpěli tak sami co nejmenší škody od nepřátel-

ských lučištníků. Vše dopadlo tak, jak Alexandr předvídal, neboť jakmile došlo k boji muže proti muži, levé křídlo perského vojska se dalo na útek. Alexandr a jeho oddíly zde dobyli skvělého vítězství. Poněvadž se však Alexandr vřítil do řeky s velikou rychlostí a na druhém břehu donutil protivníka k ústupu, zatímco střed makedonské fronty nepostupoval se stejnou rychlostí, protože musel překonávat na četných místech vysoký sráz břehu, vznikla mezi ním a makedonskou falangou mezera. Řečtí žoldnéři Dáreiova vojska se chopili příležitosti a zaútočili na toto nejslabší místo v makedonské linii. Došlo k litému boji: řečtí žoldnéři na perské straně se snažili zatlačit Makedoňany do řeky a zachránit vítězství pro své již prchající spolubojovníky, na makedonské straně zas byla snaha nezůstat pozadu za Alexandrem, jenž už dosáhl velkého úspěchu, a neposkvřnit slavné jméno falangy, která až dosud měla pověst neporazitelné. K tomu ještě přistupovala vzájemná kmenová řevnivost mezi Řeky a Makedoňany. V této bitvě padl Ptolemaios, syn Seleukův, muž vynikající statečností, a asi sto dvacet jiných, nikoli bezvýznamných Makedoňanů.

11 / Když vítězící makedonské oddíly na pravém křídle viděly, že proti nim stojící Peršané jsou na úteku, obrátily se proti Dáreiovým cizineckým žoldnéřům, ohrožujícím jejich spolubojovníky, a zatlačily je od řeky. Tam, kde byla linie perského vojska roztržena, vpadly obchvatem do boku nepřátelským řadám a pobíjely je. – Perští jezdci, stojící proti Thessalům, nezůstali v průběhu boje za řekou, přešli ji a napadli je plnou silou. Rozvinula se úporná jezdecká bitva. Peršané zde začali ustupovat až tehdy, když zpozorovali, že Dáreios je na úteku, a když jejich žoldnéři byli od nich odtrženi a pobíjeni makedonskou falangou. Poté už nastal nezadrži-

telný všeobecný útek. Koně Peršanů při ústupu klesali vyčerpáním pod svými těžce vyzbrojenými jezdci a opěšalí jezdci, hustě namačkaní v soutěskách, prchali ve strachu a zmatku, přičemž hynuli pod kopyty koní vlastních spolubojovníků i ranami pronásledujících je nepřátel. Zvláště prudce na ně dotírali Thessalové.

Jakmile Dáreios spatřil, že jeho levé křídlo je Alexandrovými vojáky rozprášeno a odtrženo od ostatního vojska, dal se jako první na svém voze na útek. Dokud prchal rovinatou krajinou, hleděl se zachránit na voze, jakmile se však terén zvlhnil, vystoupil z vozu, odhodil štít a vrchní šat, a dokonce zanechal na voze i svůj luk; pak pokračoval v útěku na koni. Jen rychlý příchod noci ho uchránil před zajetím. Za světla ho Alexandr vytrvale stíhal, když se však setmělo a nebylo vidět na cestu, vrátil se zpět ke svému vojsku. Ukořistil však Dáreiovův vůz, štít, svrchní šat a luk. Opozdil se v pronásledování také tím, že při prvním roztržení makedonského šiku změnil poněkud směr a dostal se ke stíhání Dáreia teprve poté, když byli cizinečtí žoldnéři a perští jezdci zatlačeni od řeky. Na perské straně padli Arsamés, Rheomithrés a Atizyés, kteří se zúčastnili bitvy u Gráníku jako velitelé jízdy. Zahynul též egyptský satrapa Sauakés a perský velmož Búbakés. Celkové perské ztráty činily přibližně sto tisíc mužů, z toho více než deset tisíc jezdců. Ptolemaios, syn Lagův, jenž tehdy Alexandra doprovázel, dokonce vypravuje, že se při pronásledování Dáreia dostali se svými lidmi k jedné roklí, přes niž museli jet po samých mrtvolách. Dáreiovův tábor byl dobyt hned při prvním útoku a v něm byla zajata jeho matka, dále jeho manželka, jež byla zároveň jeho sestrou, a jeho nedospělý syn; také padly do zajetí jeho dvě dcery a několik manželek perských šlechticů. Ostatní Peršané stačili ještě odeslat své manželky s celým vybavením do Damašku, kam dal i Dáreios do-

pravit větší část svých peněz a všechny věci, jež vždycky provázejí velkého krále i na válečných taženích, aby mohl zachovávat přepychový způsob života. Z toho důvodu bylo v táboře ukořistěno jen necelých tři tisíce talentů. Avšak i peníze v Damašku padly nedlouho potom do rukou Parmenióna, jenž tam byl vypraven právě za tím účelem. Takový byl konec oné bitvy. Byla svedena tehdy, když byl v Athénách archontem Níkokratés, v měsíci maimaktériónu (v listopadu 333 př. n. l., pozn. red.).

12/ Ačkoliv byl Alexandr poraněn mečem do stehna, navštívil příštího dne raněné vojáky. Mrtvé dal sebrat a pochoval je se všemi počtami za účasti celého vojska, jež nastoupilo v plné zbroji jako do bitvy. Vojáky, které buď sám spatřil vyznamenat se v boji nebo o nichž se to dověděl shodnou výpovědí očitých svědků, osobně pochválil a mimoto každého počtil podle zásluhy peněžitým darem. Satrapou Kilikie ustanovil Balakra, syna Níkánorova, člena své tělesné gardy, a na jeho místo si vybral do gardy Menéta, syna Dionýsiova; po Ptolemaiovi, synu Seleukovu, jenž padl v bitvě, jmenoval velitelem jeho oddílu Polyperchonta, syna Simmiova. Obyvatelům města Soloi odpustil padesát talentů, nedoplatek to uložené pokuty, a vrátil jim rukojmí.

Rovněž se pečlivě postaral o Dáreiovu matku, manželku a děti. Někteří z Alexandrových životopisců vyprávějí, že téže noci, ve které se vrátil z pronásledování Dáreia, vstoupil do Dáreiova stanu, jenž byl vybrán pro jeho potřebu. Tu zaslechl nedaleko od stanu ženský nářek a jiné pláči podobné zvuky. Na jeho otázku, kdo jsou ty ženy a proč je jejich stan tak blízko, mu kdosi hlásil: „Králi, Dáreiova matka, manželka a děti, když jim bylo oznámeno, že máš Dáreiovův luk, jeho královský šat a žeš přinesl zpět i jeho štít,

mová, a přidělil mu k ostraze země spojeneckou jízdu. Sám postupoval do Foiníkie. Cestou se s ním setkal Stratón, syn Gérostrata, krále města Aradu a k němu přilehlých končin. Gérostratos sám plul na svých lodích jako spojenec Autofradatův a také ostatní foiničtí a kyperští vládcí podporovali svým loďstvím Autofradata. Ale Stratón, jakmile se setkal s Alexandrem, ověnil ho zlatým věncem a vydal mu nejen ostrov Arados, nýbrž i velké a bohaté město Marathos, ležící na pevnině naproti Aradu, jakož i Sigón, město Mariammu a všechno ostatní území spadající pod moc těchto míst.

14 / Ještě když Alexandr meškal v Marathu, přišli za ním od Dáreia poslové, kteří přinášeli od něho dopis a zároveň ho ústně prosili, aby propustil Dáreiovu matku, manželku a děti. V dopise stálo, že Filip byl Artaxerxovým přítelem a spojencem, a když se stal králem Artaxerxův syn Arsés, že Filip jako první vystoupil nepřátelsky proti králi Arsovi, ač neutrpěl od Peršanů žádnou křivdu. Od té doby, co je perským králem on, Dáreios, Alexandr nejen k němu nikdy nikoho neposlal za účelem upevnění dřívějšího přátelství a spojení, nýbrž přepravil se se svým vojskem do Asie a způsobil Peršanům mnoho zlého. Proto musel on sám vytáhnout do pole, aby bránil svou zemi a zachoval si svou dědičnou vládu. Bitva dopadla tak, jak se to zlíbilo některému z bohů. Žádá ho jako král krále, aby propustil jeho zajatou manželku, matku a děti, a přeje si s Alexandrem uzavřít přátelství a stát se jeho spojencem. Nakonec žádal Alexandra, aby v této věci vyslal k němu s perskými posly Meniskem a Arsimou své posly, kteří by od něho převzali záruky takového ujednání a také je jménem Alexandrovým poskytli jemu.

Alexandr mu odepsal a odeslal s Dáreiovými posly Thersippa s rozkazem, aby Dáreiovi odevzdal list a nepouštěl se s ním do žádných rozhovorů. Alexandrův list zněl takto: „Když vaši předkové přišli do Makedonie a ostatního Řecka, způsobili nám mnoho zlého, ač jsme se předtím proti nim ničeho nedopustili. Já jsem byl ustanoven vojevůdcem Řeků. Rozhodl jsem se potrestat Peršany a přepravil jsem se do Asie, poněvadž vy jste dali podnět k nepřátelství: poskytli jste pomoc Perintanům, kteří se nepřátelsky zachovali vůči mému otci; Óchos poslal vojenské síly do Thrákie, jež spadala pod naši moc; můj otec byl zavražděn úkladnými vrahy, které jste vyslali vy, jak jste se sami honosili v listech, rozeslaných na všechny strany; s pomocí Bagóovou jsi zavraždil Arsa a zmocnil ses trůnu protiprávně, nikoli podle perských zákonů, nýbrž ke škodě Peršanů; o mně jsi rozesílal nepřátelské dopisy Řekům, aby proti mně vedli válku; odeslal jsi peníze Lakedaimoňanům a některým jiným Řekům, avšak všechny obce je odmítly, pouze Lakedaimoňané je přijali; lidé tebou vyslaní podplatili mé přátele a pokoušeli se narušit mír, který jsem v Řecku nastolil. Proto jsem vytáhl do války proti tobě, neboť ty jsi s nepřátelstvím začal. Zvítězil jsem v boji nejprve nad tvými vojevůdci a satrapy, nyní nad celou tvou ozbrojenou mocí, takže s pomocí boží jsem pánem této země. Ti z tvých lidí, kteří bojovali po tvém boku a nezahynuli, nýbrž se utekli ke mně, jsou v mé péči. Nejsou u mne proti své vůli, nýbrž dobrovolně jdou se mnou. Protože jsem pánem celé Asie, přijď ty ke mně. Bojíš-li se, že tě přitom stihne z mé strany něco nepříjemného, pošli několik svých důvěrníků, aby přijali záruky mé upřímnosti. Navštiv mě, slušně požádej o svou matku, manželku, děti i cokoliv jiného, a vše obdržíš. Neboť ve všem, co mi navrhneš, chci ti vyjít vstříc.

PŘÍCHOD DO EGYPTA – ZALOŽENÍ ALEXANDRIE

1 / Alexandr pak pokračoval v cestě do Egypta, kam měl původně namířeno, a sedmého dne po odchodu z Gazy dospěl do Pélúsia v Egyptě, kde už ho čekalo jeho loďstvo. Peršan Mazakés, Dáreiem ustanovený satrapa egyptský, jenž věděl, jak dopadla bitva u Issu a že se Dáreios dal hanebně na útěk, že Foiníkie, Sýrie a většina Arábie jsou už v moci Alexandra a že tedy nemá odkud čekat ozbrojenou pomoc, ochotně otevřel Alexandrovi vstup do země. Ten umístil do Pélúsia posádku a svému loďstvu dal rozkaz plout vzhůru proti proudu řeky až k městu Memfidě. Sám postupoval k Héliópoli, maje po pravé ruce řeku Nil. Cestou získal všechna města, neboť jejich obyvatelé se mu dobrovolně vzdali, a došel přes poušť do Héliópole. Odtud po přechodu přes řeku dorazil do města Memfidy, kde vykonal oběť bohům a zejména Ápisovi, a uspořádal závody gymnické a múzické, ke kterým se dostavili nejslavnější mistři těchto oborů z Řecka. Z města Memfidy se plavil s hypaspisty, lučištníky, Agriány a s královskou jízdní gardou po proudu k moři.

Po příjezdu do Kanóbu obeplul dokola jezero zvané Maria a vystoupil z lodi tam, kde nyní leží město Alexandrie. Usoudil, že toto místo se překrásně hodí k založení města a že by tu mohlo v bu-

vody z nebe, což bylo samozřejmě pokládáno za zásah boží. Právě tak byl pokládán za prst boží i tento jev: když v této krajině začne foukat jižní vítr, zavěje cestu spoustami písku, jakékoliv stopy po ní zmizí a nepozná se, kterým směrem je nutno jít. Nikde žádná hora, žádný strom, žádné terénní změny, podle nichž by se cestovatelé mohli řídit, jako se plavci řídí podle hvězd.

I Alexandr se svým vojskem bloudil, ani jejich průvodci nevěděli kudy kam. A tu – jak praví Ptolemaios, syn Lagův – se objevili dva draci, provázeli vojsko a vydávali skřeky. Alexandr prý přikázal průvodcům, aby šli za nimi a důvěřovali božskému znamení. Ukázali jim tak cestu k věštírně a zase zpět. Aristobúlos však praví (a s ním souhlasí většina pramenů), že to nebyli draci, ale havrani. Já mohu bezpečně říci jen to, že mu pomohlo nějaké božstvo, neboť pravděpodobnost tomu nasvědčuje. Ale získat v té věci plnou jistotu znemožnili ti, kdo o ní podali navzájem se lišící výklady.

4 / Místo, kde se nalézá Ammónův chrám, je koldokola samá poušť, všude jen písek a nikde žádná voda. Rozlohou je nepatrné (jeho největší šířka měří sotva čtyřicet stadií), ale zato je celé porostlé ovocnými stromy, olivami a datlovými palmami, a jen tam se v celém okolí vyskytuje voda. Prýští tam pramen, jenž se nepodobá všem ostatním pramenům prýštícím ze země. V poledne je totiž jeho voda při požití studená, na dotyk takřka ledová; jak se slunce sklání k večeru, voda se otepluje, od večera až do půlnoci její teplota stoupá a o půlnoci dosahuje vrcholu; od půlnoci se pak postupně ochlazuje, takže ráno je už zase chladná a v poledne nejchladnější. A tak se to každodenně pravidelně střídá. Také tu vzniká sama od sebe sůl a těží se. Kdykoliv jdou Ammónovi kněží do Egypta, berou ji s sebou do košíků, spletených z palmových listů

a nesou ji jako dar králi nebo nějaké jiné osobě. Odštěpky soli jsou velké (některé z nich i přes tři prsty) a čisté jako křišťál. Egypťané a vůbec lidé, kteří uctívají boha zvláště horlivě, užívají při obětech této soli, poněvadž je čistší než mořská. Alexandr si s obdivem prohlédl celé to místo a vyžádal si od boha odpovědi na své otázky. Když si je vyposlechl – podle jeho slov vesměs odpovídaly jeho tužbám – vydal se nazpět do Egypta. Podle Aristobúla se vracel toutéž cestou, jakou šel předtím; podle Ptolemaia, syna Lagova, se však vrátil do Memfidy po jiné cestě, a to přímé.

5 / Do Memfidy se k němu dostavila četná poselstva z Řecka a on neoslyšel žádnou z jejich proseb. Přišlo též vojsko od Antipatra, asi čtyři sta řeckých žoldnérů, jimž velel Menoitás, syn Hégésandrův, a asi pět set jezdců z Thrákie s velitelem Asklépiodórem, synem Euníkovým. Pak vykonal oběť Diovi–Králi, provedl slavnostní přehlídku vojska v plné zbroji a uspořádal gymnické a múzické závody. Tehdy také provedl reorganizaci správy Egypta. Rozdělil království mezi dva nomarchy, Doloaspia a Petisia. Po odstoupení Petisia z této funkce ji pak převzal celou Doloaspis. Do funkcí velitelů vojenských základen ustanovil členy své družiny: v Memfidě Pantaleonta z Pydny; v Pélúsiu Polemóna z Pelly, syna Megakleova; v čelo cizineckých sborů postavil Aitólana Lykidu; písařem při těchto sborech jmenoval gardistu Eugnósta, syna Xenofantova. Za dohlázeatele nad nimi ustanovil Aischyla a Efippa, syna Chalkideova. Apollónios, syn Charínův, obdržel správu přílehlé Libye a Kleomenés z Naukratidy správu Arábie při Héróónpoli s tím, aby nechal nomarchy spravovat jejich kraje podle starých zvyklostí a sám aby od nich jen vybíral dávky, jež jim bylo uloženo odvádět. Vrchními veliteli vojska zanecha-

Poté vyrazily proti Alexandrovi vozy opatřené kosami, aby rozvrátily jeho formace, neměly však úspěch. Jakmile se vozy blížily, Agriánové a Balakrovi kopiníci, stojící před těžkou jízdou, je zasypali střelami, jinde holýma rukama chytali otěže, strhávali vozače z vozů, obstupovali koně a pobíjeli je. Jinde vozy projely mezi Alexandrovými řadami zcela bez účinku, protože ty se před nimi na poslední chvíli rozestoupily. Nakonec padly do rukou vojáků, sloužících u koní, a královských hypaspistů.

14 / Když se Dáreiovy přední voje blížily po celé délce bojové linie k vojákům Alexandrovým, dal Alexandr rozkaz Aretovi, aby napadl z boku jezdce pokoušející se o obchvat jeho pravého křídla. Sám pak se svými bojovníky nadále postupoval v úzké formaci směrem na křídlo. Když poté vyrazili další perští jezdci na pomoc svým spolubojovníkům a v Dáreiových prvních řadách vznikla mezeza, Alexandr sešikoval těžkou jízdu a vedle ní stojící falangu do klínové formace a prudce s nimi vyrazil za mohutného bojového pokřiku přímo mezi nepřátele. Strhla se krátká divoká řež, při níž makedonští jezdci bili svými oštěpy perskou pěchotu po hlavách a do tváří a za nimi postupovala v těsných řadách falanx, ježící se dlouhými kopími. Když Dáreios spatřil hrůzné následky útoku, obrátil se jako první na útěk a po něm vzápětí i perští jezdci, když se do nich s plnou silou obořil Aretés se svými bojovníky.

Na pravém křídle tedy došlo k všeobecnému útěku Peršanů, Makedoňané je pronásledovali a na útěku pobíjeli. Avšak Simmiás a jeho vojáci neprošli dosud tak daleko, aby mohli spolu s Alexandrem nepřítele pronásledovat. Současně došla zpráva, že levé křídlo Makedoňanů je v tísní, Simmiás tedy zastavil postup falangy a bojoval na místě. Tím se však mezi ní a Alexandrovými bojovní-

ky vytvořila mezeza, do níž vpadla část Indů a perské jízdy a pronikla až k makedonskému táboru, kde došlo k vražednému boji. Peršané to tu měli snadné, protože mužstvo vyčleněné k ochraně tábora bylo většinou nedostatečně ozbrojené a vůbec nečekalo, že by se nepřítel mohl probít až k nim. Také zajatí barbari se ihned přidali k Peršanům a pustili se do boje proti Makedoncům. Jakmile však velitelé druhých sledů zpozorovali, co se děje, vykonali podle předem daného příkazu obrát vzad a napadli nepřítele odzadu. Mnohé pobili, ostatním se podařilo zachránit život útekem. Mezitím perští jezdci na pravém křídle, kteří dosud nic nevěděli o Dáreiově útěku, obchvátli Alexandrovo levé křídlo a vpadli do boku Parmeniónovi.

15 / Když se Makedoňané za této situace octli v nebezpečí, Parmenión spěšně vypravil k Alexandrovi posla s hlášením, že jeho křídlo je v tísní a že nutně potřebuje posilu. Po obdržení této zprávy se Alexandr vzdal dalšího pronásledování, obrátil se zpět a co nejrychleji zamířil se svou těžkou jízdou proti pravému křídlu barbarů. Nejdříve udeřil na prchající nepřátelskou jízdu, na Parthyaie, část Indů a na nejpočetnější a nejlepší sbory Peršanů. Tato bitva jezdců byla nejurputnějším bojem tohoto měření sil. Barbarské jednotky byly totiž uspořádány do hloubky, jedna za druhou, a v této chvíli se rozvinuly a vyřítily se společně proti makedonskému vojsku. Neužívaly přitom ani svých kopí, ani uvolňujících obrátů s koňmi, jaké jsou obvyklé v jezdeckých bitvách, nýbrž každý se ze všech sil snažil proniknout přímo přes všechno, co se mu postavilo do cesty, jako by to byla jediná cesta k záchraně. Jezdci nešetřili sebe ani druhé, v prudké jízdě rozdávali i přijímali rány, prostě nebojovali už za cizí vítězství, ale jen a jen o vlastní holý

v pokladnicích Kýra Staršího. Ustanovil perským satrapou Frasa-orta, syna Rheomithrova. Zapálil královský palác v Persepoli, třebaže se Parmenión přimlouval za jeho záchranu a zdůvodňoval to tím, že není správné ničit majetek, který nyní už náleží jemu, že proti sobě popudí Asiaty a vzbudí v nich dojem, že není trvalým pánem Asie, ale jen náhodně procházejícím vítězem. Alexandr mu však odpověděl, že je to trest za to, že Peršané na své výpravě do Řecka rozbořili Athény a zapálili chrámy, a pomsta za všechny škody, které Řekům způsobili. – Ani já si nemyslím, že Alexandr v tomto případě jednal moudře.

ALEXANDR STÍHÁ DÁREIA DO MÉDIE A PARTHIE

19 / Potom se ubíral dále do Médie, neboť mu došly zprávy, že se tam Dáreios zdržuje. Ten se rozhodl, dokud bude Alexandr v Súsách, že zůstane v Médii a vyčká dalších Alexandrových rozhodnutí, a v případě, že potáhne proti němu, chtěl Dáreios pokračovat na východ přes území Parthyaíů a přes Hyrkánii až do Baktrie a přitom všechnu zemi pustošit, aby zabránil Alexandrovi v dalším postupu. Ženy a vše, co mu ještě zbývalo z jeho osobního vybavení, jakož i cestovní vozy proto poslal k soutěsce zvané Kaspická brána, kdežto on sám s vojskem, jež měl po ruce, vyčkával v Ekbatanách. Na základě těchto zpráv Alexandr postupoval do Médie. Vpadl do země Paraitaků, podrobil si ji a jmenoval jejím satrapou Oxathra, syna súského satrapy Abúlita. Když však dostal cestou zprávu, že Dáreios je rozhodnut znovu s ním měřit síly v boji, protože se k němu přidali jako spojenci Skythové a Kadúsiové, vydal rozkaz, aby

potahy s ozbrojenou ochranou zůstaly na místě, zatímco on sám s ostatním vojskem v bojové pohotovosti pokračoval v pochodu. Dvanáctého dne dorazil do Médie. Zde se dověděl, že Dáreiova vojenská síla je chabá, že mu nepřišli na pomoc ani Kadúsiové, ani Skythové, a že je rozhodnut uprchnout. Proto táhl s tím větším spěchem dále. Ve vzdálenosti asi tří dnů cesty do Ekbatan mu přišel vstříc Bisthanés, syn onoho Ócha, jenž byl perským králem před Dáreiem. Ten mu oznámil, že Dáreios už před pěti dny uprchl, veze s sebou asi sedm tisíc talentů, vybraných v Médii, a je s ním vojsko čítající asi tři tisíce jezdců a šest tisíc pěších.

Po příchodu do Ekbatan Alexandr odeslal thessalské jezdce a ostatní spojence nazpět k moři, když jim předtím vyplatil celý dohodnutý žold, k němuž ještě navíc přidal ze svého dva tisíce talentů. Každého, kdo se dobrovolně rozhodl setrvat i nadále v jeho službách jako placený žoldněř, dal zapsat do seznamu. A byl jich nemalý počet. Epokillos, syn Polyidův, dostal rozkaz, aby Thessaly dovedl k moři, a obdržel na jejich ochranu jiné jezdce, protože oni sami své koně na místě rozprodali. Poté poslal Alexandr písemný rozkaz Menétovi, aby zajistil jejich přepravu po moři trojveslicemi na Euboii, a nařídil Parmeniónovi, aby uložil všechnu dosavadní kořist do pevnosti v Ekbatanách a odevzdal ji Harpalovi. Harpala tam totiž zanechal asi se šesti tisíci Makedoňany a nevelkým počtem jezdců a lehkooděnců jako strážce pokladu. Dále Parmenión dostal rozkaz, aby poté s žoldněři, Thráky a všemi ostatními jezdci kromě těžké jízdy táhl přes území Kadúsíů do Hyrkánie. Kleitovi, veliteli královské gardy, jenž pro nemoc zůstal v Súsách, poslal dopis s rozkazem, aby po příjezdu ze Sús do Ekbatan táhl s Makedoňany, ponechanými tam jako stráž pokladů, do země Parthyaíů, kam směřoval i on sám.

jí uvěřit pro dávné přátelství a úctu, která ho pojila k Filótovu otci Parmeniónovi, a pro důvěru k samotnému Filótovi. Ptolemaios, syn Lagův, vypravuje, že Filótás byl postaven před soud Makedoňanů, kde obžalobu vedl Alexandr, a Filótás se sám hájil. Pak předstoupili svědkové žaloby a usvědčili Filóta, že přinejmenším věděl o spiknutí chystaném proti Alexandrovi a neohlásil mu to, ačkoliv k němu dvakrát denně chodil do stanu. Poté byl Filótás a všichni ostatní účastníci spiknutí ubodáni Makedoňany oštěpy. Za Parmeniónem byl vypraven jeden ze šlechticů, jménem Polydamás, jenž nesl od Alexandra dopisy určené velitelům v Médii Kleandrovi, Sitalkovi a Menidovi, kteří tam působili jako podřízení vrchního velitele Parmenióna a ti ho pak zavraždili. Stalo se tak patrně proto, že Alexandr nepokládal za pravděpodobné, že by Parmenión neměl žádnou účast na spikleneckých plánech svého syna, ale i proto, že by otec zcela jistě popravu svého syna nikdy neodpustil, a tudíž by mu byl smrtelně nebezpečný. Těšil se totiž obzvláštní vážnosti u celého vojska jak u Makedoňanů, tak zejména u cizineckých žoldnéřů.

27 / V téže době prý byli také postaveni před soud Amyntás, syn Andromenův, a jeho bratři Polemón, Attalos a Simmiás, důvěrní přátelé Filótovi. Jejich vina se zdála velmi pravděpodobná, protože Polemón uprchl po zatčení Filóta k nepřítelům. Avšak Amyntás s dvěma bratry předstoupil před soud a po různé obhajobě ve shromáždění Makedoňanů byl zproštěn viny. Poté požádal, aby směl dojít za bratrem a přivést ho zpět k Alexandrovi. Makedoňané mu to dovolili. Odešel a ještě téhož dne se s ním vrátil. To byl nejsilnější důkaz jeho nevin. Zanedlouho však byl Amyntás při obléhání jedné vesnice zasažen šípem a svému poranění podlehl.

Osvobození před soudem mu tedy nezachránilo život, ale zemřel alespoň s čistou pověstí.

Alexandr pak postavil v čelo těžké jízdy dva jezdecké velitele (hipparchy), a to Héfaistióna, syna Amyntorova, a Kleita, syna Drópidova. Rozděлил tak sbor těžkých jezdců na dva oddíly, protože nechtěl svěřit jedinci, byť sebelepšímu, velení nad tolika jezdci, kteří nadto jak pro svou urozenost, tak i pro jiné přednosti tvořili elitu všeho jezdeckva. – Ze země Zarangaiů vyrazil do území lidu, jenž se původně nazýval Ariaspové, později však byl přejmenován na Euergety, protože poskytli pomoc Kambýsovu synu Kýrovi na jeho výpravě proti Skythům. Také Alexandr jim projevil svou úctu za to, co udělali jejich předkové pro Kýra, a když sám viděl, že se Tito lidé ve veřejném životě neřídí zásadami ostatních okolních barbarů, nýbrž mají o spravedlnosti stejnou představu jako nejlepší z Řeků, ponechal jim jejich nezávislost a navíc jim dal ze sousedního území tolik, kolik si sami přáli. Jejich požadavky však byly velmi skromné. Potom vykonal oběť k počtě Apollóna.

Dal zatknout Démétria, jednoho ze svých tělesných strážců, pro podezření z účasti na Filótově spiknutí. Na jeho místo jmenoval do tělesné stráže Ptolemaia, syna Lagova.

PŘES KAUKASOS (HINDÚKUŠ) DO BAKTRIE

28 / Po těchto opatřeních zamířil konečně směrem na Baktry proti Béssovi a cestou si podrobil Drangy, Gadrósy i Arachósany, kde ustanovil satrapou Menóna. Prošel též přes území Indů, sousedících s Arachósany. Pochod skrze všechny tyto země a národy se

popraven v přítomnosti shromážděných Médů a Peršanů. Co mne se týče, neschvaluji toto příliš kruté potrestání, protože považují mrzačení těla za obyčej barbarský. Nemohu rovněž zamlčet, že se Alexandr pohřichu naučil médské a perské okázalosti i způsobu života barbarských králů, kteří se povyšovali nad své poddané. Naprosto neschvaluji, že on, potomek Hérakleův, začal nosit místo starodávného šatu makedonského šat médský a že se nestyděl vyměnit pokrývku hlavy, kterou od dávné doby nosíval jako vítěz, za tíaru, převzatou od poražených Peršanů. Velké činy Alexandrový jsou i pro mne přesvědčivým dokladem toho, že nikdo, i kdyby byl tělesně sebesilnější a původem sebeslavnější, i kdyby mu štěstí válečné přálo ještě víc než Alexandrovi, i kdyby obeplul a dobyl (což Alexandr skutečně měl v úmyslu) kromě Asie i Afriku, i kdyby konečně kromě Asie a Afriky získal ještě třetí světadíl, Evropu – opakuji – že nic z toho všeho ani v nejmenším nepřispěje k štěstí člověka, nedovede-li si takový člověk i při svých „velkých činech“ zachovat zároveň duševní rovnováhu.

8 / Nyní je také vhodná příležitost k tomu, abych vylíčil tragický osud Kleita, syna Drópidova, a neblahý zásah Alexandrův proti němu, i když se tato událost odehrála až o něco později. U Makedoňanů byl jeden den zasvěcen Dionýsovi a Alexandr mu přinášíval každoročně v tomto dni oběť. Tentokrát však Dionýsa opominul a přinesl oběť, neznámo proč, Dioskúřům. Pitka po ní se protáhla dlouho do noci (neboť Alexandr už přejal i v tomto ohledu do značné míry způsoby barbarů) a během pití přišla tehdy řeč i na původ Dioskúřů (jak se upírá jejich zplození Tyndareovi a připisuje se Diovi). Někteří z přítomných, aby zalichotili Alexandrovi (takoví lidé vždycky znamenali zhoubu pro krále a nikdy

nepřestanou být pro ně největším nebezpečím), prohlásili, že Polydeukés a Kastor vůbec nemohou být srovnáváni s Alexandrem a jeho činy. Při pitce nešetřili ani samotného Héraklea: závist, prohlašovali, zabraňuje živým, aby se jim dostalo zasloužených poct od současníků.

Avšak Kleitos, který se už dlouhou dobu nezakrytě pohoršoval nad tím, jak se Alexandr stále víc a víc přiklání k barbarským mravům, nelibě snášel řeči lichotníků a mimoto byl tehdy rozohněn i vínem; proto se postavil proti tomu, aby uráželi božstvo a zlehčovali činy dávných hérůů jen proto, aby se zavděčili králi. Prohlásil, že Alexandrový činy zdaleka nejsou tak velké a oslňující, jak je oni vynášejí. Ostatně – řekl – nevykonal je jenom on sám, z velké části se o ně přičinili i všichni Makedoňané. Těmito slovy se Alexandr cítil trpce dotčen. Ani já je neschvaluji a soudím, že při takových hádkách v opilosti je nejlépe být zticha a ponechat nedůstojnému lichocení druhých volný průchod. Když pak někteří připomněli i činy Filipovy a tvrdili zcela nespravedlivě, že nebyly nijak velké ani obdivuhodné (i tím se chtěli zavděčit Alexandrovi), tu už Kleitos úplně ztratil sebeovládání a začal vyzdvihovat Filipa na úkor Alexandra. A jak už tak v opilosti rozvázal, vyčetl Alexandrovi široce a dlouze různé věci, mezi jiným i to, že jen jeho, Kleitovou zásluhou byl Alexandr zachráněn v jezdecké bitvě proti Peršanům u Gráníku. Přitom pyšně zvedl pravici a pravil: „Tahle ruka tě tenkrát zachránila, Alexandře!“ Alexandr už dále nemohl snášet zpupné vychloubání opilého Kleita, pln vzteku po něm skočil, zadrželi ho však ostatní účastníci pitky. Kleitos vedl dále svou. Alexandr začal křičet a svolávat hypaspisty. Když nikdo nedbal na jeho volání, řekl mu Kleitos, že je na tom zrovna tak jako kdysi Dáreios, když byl jako zajatec vláčen Béssem a jeho

toto znamení každý půjdete v náležitém pořádku se svými lidmi na bojiště, tam, kde se ozve signál trubky. Ani já nezůstanu stranou boje.“

24/ Ptolemaios dal shromáždit co největší počet vozů, které nepřítel opustil při prvním ústupu, a postavil je napříč tak, aby prchající naráželi v temnotě na četné překážky; také nařídil nahromadit už uříznuté, ale ještě nezaražené kůly valu porůznu v prostoru mezi jezírkem a hradbami. Celou tuto práci museli vojáci vykonat za noční tmy. Už bylo kolem čtvrté noční hlídky, když tu barbari otevřeli brány a vyrazili z nich rychle směrem k jezírku. Hlídky tamrozmištěné je zpozorovaly a stejně tak Ptolemaios, připravený s vojskem za nimi. V tom okamžiku dali trubači signál a všichni nastoupili do protiútoků. Barbari klopytali přes překážky, poslepu bojovali, ale netrvalo to dlouho a stáhli se zpět do města. Padlo jich asi pět set.

V té době se vrátil Póros a přivedl s sebou své zbývající slony a asi pět tisíc Indů. Alexandrovy obléhací stroje už byly připravené a začalo se s jejich přísunem k hradbám. Ale ještě než byla část zdí poborena, Makedoňané je navíc podkopali, neboť byly zhotoveny z cihel; pak přistavili všude dokola žebříky a útokem se zmocnili města. Při jeho dobytí zahynulo asi sedmnáct tisíc Indů, do zajetí jich padlo více než sedmdesát tisíc, ukořistěno bylo tři sta vozů a pětset koní. Z Alexandrova vojska padlo během celého obléhání něcoméně než sto mužů. Raněných však bylo v poměru k padlým daleko více, přes dvanáct set, a mezi nimi kromě jiných vojevůdců také řemeslní strážce Alexandrův, Lýsimachos.

Když byli padlí s obvyklými obřady pohřbeni, přidělil Alexandr písaři Eumenovi asi tři sta jezdců a poslal ho do dvou měst, která se

vzbouřila spolu se Sangalami, aby oznámil jejich obyvatelům, že Sangal bylo dobyt a že jim ze strany Alexandrovy nehrozí žádné nebezpečí, jestliže setrvají na místě a přátelsky ho přijmou: vždyť ani nikomu jinému z nezávislých Indů se nestalo nic zlého, pokud se vzdali dobrovolně. Oni však už předtím dostali zprávu, že Alexandr Sangal útokem dobyl, a proto opustili ze strachu svá města a uprhli. Když Alexandrovi došlo hlášení o jejich útěku, jal se je rychle stíhat. Většinou se podařilo včas uniknout, protože stíhání bylo zahájeno z veliké vzdálenosti. Ale ti, kteří na útěku zůstali pro tělesnou slabost pozadu, byli dostiženi a vesměs pobiti. Bylo jich asi pět set. Když se Alexandr rozhodl upustit od dalšího pronásledování uprchlíků, dal po návratu do Sangal město rozbořit a odevzdal jeho území Indům dříve nezávislým, kteří se mu nyní dobrovolně poddali. Póra s jeho vlastním vojskem poslal do takto získaných měst, aby do nich umístil posádky, a sám pak postupoval se svým vojskem k řece Hyfasis, aby si podmanil i Indy sídlící za touto řekou. Byl pevně rozhodnut pokračovat ve válce tak dlouho, dokud bude zbývat jedno jediné ohnisko odporu.

VOJSKO ODMÍTÁ TÁHNOUT DÁLE – ŘEČ ALEXANDROVA A KOINOVA

25 / O končinách za řekou Hyfasis dostal Alexandr zprávy, že to je bohatý kraj, jehož obyvatelé jsou nejen zdatnými zemědělci, nýbrž také udatnými bojovníky; že mají dobrou vnitřní správu, neboť jim většinou vládnou aristokraté, kteří nevyžadují nic víc, než co jim přísluší; a že tamní lidé mají nejvíce slonů z celé Indie, neobyčejně velikých a bojovných. Takovéto zprávy rozněcovaly

v Alexandrovi touhu pokračovat v tažení dál. Avšak Makedoňané už začali mít neustálého strádání dost. Po celém táboře se tvořily hloučky vojáků, z nichž někteří – ti nejmírnější – jen bědovali nad svým údělem, kdežto jiní otevřeně prohlašovali, že nepůjdou dál za žádnou cenu. Když se o tom Alexandr dověděl, svolal velitele oddílů, aby se nepokoj mezi vojáky a jejich malomyslnost ještě víc nerozšířila, a promluvil k nim takto:

„Makedoňané a spojenci! Poněvadž vidím, že už nechcete jít s bývalou ochotou se mnou do nebezpečí, svolal jsem vás, buď abych vás přemluvil, nebo abych se dal od vás přemluvit a obrátil se zpět. Stěžujete-li si na útrapy dosud prožité a na mne, svého vůdce, je zbytečné dál mluvit. Jestliže však na základě těchto útrap je v naší moci Iónie, Helléspontos, obojí Frygie, Kappadokie, Paflagonie, Lýdie, Kárie, Lykie, Pamfýlie, Foinikie, Egypt s řeckou Libyí, část Arábie, Koilesyrie a Mesopotamie, jsou-li v naší moci Babylón, lid Súsanů, Peršané, Médové i všichni ti, kteří patřili i nepatřili k říši perské a médské, dále území za Kaspickou bránou a za Kaukasem, Tanais i s končinami za ním, Baktrie, Hyrkánie i Hyrkánské moře, jestliže jsme zatlačili Skythy až do pouště, jestliže nám patří kraj, kterým protékají řeky Indus, Hydaspés, Akesínés a Hydraótés, proč váháte připojit k naší makedonské říši také Hafasis a národy sídlící za ním? Či se snad bojíte, že by se třeba našli nějakí barbaři, kteří by neodolali vašemu útoku? Vždyť kam přijdeme, tam se nám dobrovolně poddávají, nebo jsou zajímáni na útěku a vydávají nám pustou zemi, abychom ji mohli přidělit svým spojencům a těm, kdož se nám dobrovolně poddali?

26 / Pro statečného muže, jak se domnívám, jsou obtíže vzpruhou k velkým činům,“ pokračoval Alexandr. „Přeje-li si ně-

kdo slyšet, co bude konečným cílem našeho válčení, ať si uvědomí, že nám zbývá už jenom nevelký kus cesty k řece Gangu a k východnímu moři. Pak uvidíte, říkám vám, že s tímto mořem je spojeno moře Hyrkánské; neboť celou zemi obklopuje Veliké moře. Já ukážu Makedoňanům a spojencům, že Indický záliv souvisí s Perským a Hyrkánské moře se zálivem Indickým. Z Perského zálivu obepluje naše loďstvo Afriku až k Sloupům Hérakleovým. Celá vnitřní Afrika od Sloupů Hérakleových bude naše, stejně tak i celá Asie, a hranice této říše se budou shodovat s hranicemi, které dal zemi Bůh. Jestliže se však nyní obrátíme na cestu zpět, zanecháme za sebou mnoho bojovných kmenů mezi řekou Hyfasidem a východním mořem, mnoho jiných na sever od nich k Hyrkánskému moři a nedaleko od těchto kmeny skythské, takže vzniká obava, aby – dáme-li se na pochod zpátky – kmeny námi dosud nepodrobené nepodnítily ke vzpouře proti nám ty kmeny, které jsme si sice už podrobili, ale dosud pevně nezajistili. A pak všechny naše dosavadní strážně vyjdou nazmar a bude nutno pustit se do bojů zase od začátku. Proto, Makedoňané a spojenci, vytrvejte! Jen z útrap a nebezpečí se rodí skvělé činy. Udatně žít je stejně krásné jako zemřít a zanechat po sobě nesmrtelnou slávu. Což nevíte, že náš praotec nestrávil svůj život jen v Tírynthu či v Argu, ani jen na Poloponnésu nebo v Thébách, a proto dosáhl takové slávy, že se stal z člověka bohem, nebo byl alespoň za boha pokládán? Vždyť i Dionýsos, jenž je ve srovnání s Hérakleem ještě vyšší bůh, musel prožít nemálo útrap. Ale my jsme došli až za Nýsu a skála aornská, pro Héraklea tehdy nedobytná, je v naší moci. Připojte k velkému již získanému území jen malou ještě zbývající část Asie. Co velikého a krásného bychom byli dokázali, kdybychom byli zůstali sedět v Makedonii a pokládali za

potom opět budu věrně následovat a se mnou další Makedoňané a Řekové, místo starých mladí, místo unavených svěží, jimž pro jejich nezkušenost nebude válka připadat tak strašná, nýbrž zláká je nadějnou vyhlídkou v budoucnost. Je samozřejmé, že tě budou doprovázet tím ochotněji, uvidí-li, že tvoji bývalí spoluúčastníci v útrapách a nebezpečích se nejen vrátili do svých domovů, nýbrž stali se z chudřasů boháči, z lidí bezvýznamných hrdinové. Krásnější než cokoli jiného, je umění zachovat i ve štěstí pravou míru. Takový vůdce, jako jsi ty a v čele takového vojska, nemusí mít strach z žádného nepřítele – ale vůle boží je nevyzpytatelná a člověk se jí nemůže vyhnout.“

**ALEXANDR SE ROZHODNE
PRO NÁVRAT – POCHOD NAZPĚT
K HYDASPU**

28 / Po této Koinově řeči přítomní projeví hlasitý souhlas s jeho slovy, mnohým dokonce vyhrkly z očí slzy a tím dali ještě více najevo, jaký odpor cítí proti dalším nebezpečím a jak se těší na návrat. Alexandr, jenž se pro tu chvíli rozhněval na Koina pro jeho otevřenou řeč i na ostatní vůdce pro jejich váhavost, rozpustil shromáždění. V hněvu dal druhého dne znovu svolat tytéž muže a prohlásil, že potáhne dál, že však nebude nikoho z Makedoňanů nutit, aby ho doprovázel proti své vůli; najde si prý muže, kteří půjdou za svým králem bez donucení; ti, kteří chtějí odejít domů, mohou odejít a lidem doma ať oznámí, že se vrací, když opustili svého krále uprostřed nepřátel. Po těchto slovech se odebral do stanu a nepustil k sobě nikoho po dva následující dny. Vyčkával,

zda nenastane ve smýšlení Makedoňanů a spojenců nějaký obrat, jak tomu mezi vojáky často bývá. Leč po táboře vládlo nadále hluboké mlčení a bylo zřejmé, že vojáky sice Alexandrův hněv mrzí, ale že se jím však přesto nedají pohnout ke změně smýšlení. Alexandr, jak vypravuje Ptolemaios, syn Lagův, vykonal tehdy oběti na přechod přes řeku, ale ani ty se nedařily podle jeho přání. Teprve potom svolal k sobě nejstarší a nejoddanější přátele, a ponevadž vše svědčilo pro návrat, dal ohlásit vojsku, že se rozhodl pro cestu zpět.

29 / Všichni propukli v jásot a většina z nich slzela. Někteří se postavili blízko královského stanu a přáli Alexandrovi mnoho štěstí. Roztrídil tedy vojsko podle oddílů a rozkázal postavit dvanáct oltářů, které byly vysoké jako největší věže, ale obvod měly ještě větší než věže; byly to oběti vděčnosti bohům, kteří ho dovedli jako vítěze tak daleko, a zároveň památníky jeho útrap. Když byly oltáře postaveny, vykonal u nich oběti podle ustáleného způsobu a uspořádal závody gymnické a jezdecké. Území až po řeku Hyfasis připojil k říši Pórově a vydal se na pochod zpět k řece Hydraótu. Po přechodu přes Hydraótes dorazil na zpáteční cestě opět k řece Akesínu. Zde našel už vybudované město, jehož výstavbu předtím svěřil Héfaistiónovi. Osídlil je lidmi z okolí, kteří se v něm chtěli dobrovolně usadit, a žoldněři neschopnými boje. Sám se věnoval přípravám, souvisejícím s plavbou k Velikému moři.

V tom čase se s k němu dostavil Arsakés, náčelník území sousedícího s Abisarem, dále Abisarův bratr a ostatní příbuzní; přinesli darem věci, které jsou u Indů pokládány za nejvzácnější, a od Abisara přivedli asi třicet slonů; prohlásili, že Abisarés sám nemůže

příplout. Sotva se však od svých vojáků vzdálil, bez ohledu na pečeť si brali z potravin, co potřebovali. Byli tak zmoženi nedostatkem, že se rozhodli zachránit od smrti hladem i za cenu budoucího tvrdého trestu. Když král poznal, jak zoufalá byla jejich situace, odpustil viníkům a vyslal Kréthea rodem z Kallatie do okolního kraje sehnat co nejvíc dalších potravin, aby bylo pro všechny dost. Také domorodcům nařídil, aby přivezli z vnitrozemí co možná největší množství rozemletého obilí, dále plody palem a ovce, že je od nich odkoupí. Tak se mu podařilo zaopatřit své pozemní vojsko i připravit menší zásoby pro osádky lodí.

24 / K sídelnímu městu Gadrósů – jmenuje se Púra – dorazil za plných šedesát dnů po odchodu z Ór. Většina Alexandrových životopisců potvrzuje, že strasti, jaké jeho vojsko vytrpělo v Asii, se vůbec nedají srovnat s tím, co prožilo zde. Alexandr prý dobře věděl, co ho tu čeká, ale nedokázal si odepřít vítězoslavný pocit nad tím, že bude první, kdo tudy projde živ s celou armádou. Dokázala prý to před ním jen Semiramis, když prchala z Indie, s pouhými dvaceti vojáky, a Kýros, syn Kambýsův, dokonce jen se sedmi. Lidé vyprávěli, že i Kýros se pokusil proniknout do země Indů, ztratil však prý na pochodu tímto pustým a neschůdným krajem všechno své vojsko. A právě tyto zvěsti Alexandra podnítily, aby se svými předchůdci změřil síly. Žhoucí vedro a nedostatek vody deptaly jak vojsko, tak tažná zvířata, která musela šlapat v hluboké vrstvě písku rozpálené žárem, a ještě je mučila žízeň. Někdy také narazili na vysoké kopce hlubokého, ale sypkého písku, do něhož se bořili jako do bahna nebo čerstvě napadlého sněhu. Navíc nikdo nevěděl, kam šlape, půda pod pískem byla nerovná. Nesmírný nedostatek vody nutil Alexandra pochodovat

hlavně za noci, určené pochodové trasy na den byly však značně dlouhé, a tak když je někdy nestačili urazit za noc, čekalo je za dne utrpení z vedra a žízně.

25 / Velké ztráty na tažných zvířatech nebyly však způsobeny jenom úhynem, ale i nedostatkem potravin. Když došlo jídlo, zabíjeli vojáci koně a mezky a pak tvrdili, že uhynuli žízní nebo zdechli únavou. Nikdo neměl svědomí za tak těžké situace vyšetřovat, jak to vlastně bylo. Navíc to dělali všichni. Alexandr se rozhodl, že za daných okolností bude lepší předstírat nevědomost, nežli znát skutečný stav, a smířil se s tím. Protože zpočátku nevolil cestu nejkratší, ale pro povozy nejschůdnější, vojáci úmyslně rozbíjeli i vozy, což se jim později vymstilo. Sužovaly je nemoci, klesali vysílením či žízní a nebylo na čem je odvézt. V zájmu celku však musel jít stranou ohled na jednotlivce. Muselo se pochodovat dál. Mnozí na pochodu jen únavou usnuli, a když se pak snažili ostatní dohnat, už se jim to nepodařilo. Zachránili se jen jednotlivci, většina zahynula v písku – jako by spadli z lodi do moře.

Další pohromu, která je postihla, vyvolaly monzunové deště. V Gadrósii neprší v rovinách, ale v horách. Když jednou vojsko nocovalo u jakéhosi zcela mělkého horského potůčku (kvůli vodě), tu se v době druhé noční hlídky následkem lijáku, který vojáci pro vyčerpání nezpозorovali, rozvodnil a zbývající tažná zvířata a skoro všechny ženy a děti, které šly s vojskem, utonuly. Také celá králova výzbroj vzala za své. Mnoho vojáků zahynulo také následkem pití zkažené vody. Proto Alexandr netábořil zpravidla přímo u zdroje, ale ve vzdálenosti nejméně dvaceti stadií, aby nedocházelo k tlačenci a znečišťování vody.

ALEXANDROVY DALEKOSÁHLÉ PLÁNY – O INDICKÝCH MUDRCÍCH

1 / Když Alexandr dorazil do Pasargad a Persepole, pojala ho touha plavit se dolů po Eufratu a Tigrétu k Perskému moři a prozkoumat ústí těchto řek, jako to udělal u ústí Indu. Někteří spisovatelé zaznamenali, že Alexandr zamýšlel obeplout větší část Arábie, zemi Aithiopů, Libyi, Nomadii za pohořím Atlasem a dále směrem na Gadeiry do Našeho moře (Mare nostrum = Středozemní moře, pozn. red.). Chtěl si prý podmaněním Libye a Karchédonu získat oprávněný nárok na titul krále celé Asie, neboť perští a médští králové, kteří ovládali jen nepatrný díl Asie, se prý neprávem nazývali „velkými králi“. Odtud, podle jedněch, měl v plánu plout do Černého moře, do Skythie a do jezera Maiótidy, podle druhých na Sicílii a k mysu Iapygii, protože prý už ho dráždil široko daleko se šířící věhlas Římanů. Nemám žádné důkazy o Alexandrových záměrech a pouhé domněnky se mi příčí. Mohu však s jistotou prohlásit, že Alexandr byl nenasytý, jeho plány a touhy byly vždycky velkolepé a nic mu nebylo dosti. Stále hledal něco nového, neznámého a obtížného, o co musel zápasit s jinými i se sebou samým. V této souvislosti chci proto připomenout příhodu s indickými mudrci. Jednou prý je Alexandr zastihl na louce, kde obyčejně trávili svůj čas, jak stojí na místě a usilovně

peníze a rozkázal pokladníkům, aby každému, kdo ukáže dlužní úpis, vyplatili dlužnou částku bez jakéhokoliv zapisování jmen. Tak vojáci uvěřili v Alexandrovu upřímnost a byli mu dvojnásob vděční – za zaplacení dluhů, ale i za to, že zůstaly utajeny. Hodnota tohoto daru vojsku prý byla asi dvacet tisíc talentů.

Pak obdaroval ještě mnoho dalších podle jejich postavení a prokázané statečnosti. Zlatými věnci dal ověnit ty, kdož se vyznamenali odvahou, na prvním místě Peukestu, který ho zakryl štítem; dále Leonnata, který ho rovněž zakryl štítem, za jeho nebezpečné boje v Indii a za vítězství nad vzbouřenými Óreity i za zavedení pořádku v jejich zemi; Nearcha za jeho plavbu z Indie po Velikém moři a nakonec Onésikrita, kormidelníka královské lodi, Héfaistióna a ostatní tělesné strážce.

PŘIJÍMÁNÍ ASIATŮ DO VOJSKA

6 / Dostavili se sem i satrapové z nově založených měst a dobytých území a přivedli s sebou asi třicet tisíc dospívajících hochů. Alexandr je nazval „potomci“. Dal je vyzbrojit a vycvičit po makedonsku. Jejich příchod prý Makedoňany roztrpčil, protože v tom viděli Alexandrovu snahu nebýt na nich tolik závislý jako dosud. Také je nemálo rmoutil pohled na Alexandrův médský šat a na sňatky, uzavřené po perském způsobu. Dokonce i některým ženichům to bylo proti mysli, i když byli poctěni tím, že se jim dostalo téhož co králi. Nevražili na perského satrapu Peukesta, že přejímá perský kroj i řeč a je za to Alexandrem vychvalován, nebylo jim po chuti, že do těžké jízdy byli začleňováni jezdci z kmenů Baktrů, Sogdiánů, Árchósanů, Zarangů, Ariů, Parthaiů a perš-

tí jezdci zvaní Euakové. Byli vybíráni buď pro krásnou postavu, nebo vysokou hodnost ve své zemi, nebo pro nějakou jinou přednost. Stejně tak jim vadilo, že dosavadní čtyři jezdecké pluky byly rozmnoženy ještě o další, pátý, jenž sice nebyl složen ze samých barbarů, ale byl jimi značně posílen. Do gardového oddílu byli přijati Kófés, syn Artabazův, Hydarnés a Artíbolés, synové Mazaiovi, Sisinés a Fradasmenés, synové parthyaického a hyrkánského satrapy Frataferna, Itanés, syn Oxyarta a bratr Alexandrový manželky Rhóxany, Aigobarés a jeho bratr Mithrobaios, a jejich velitelem byl jmenován Baktrán Hystaspés. Místo barbarských vrhacích oštěpů byli vyzbrojeni makedonskými bodnými kopími. To vše vyvolávalo v řadách Makedoňanů zlou krev, neboť v tom viděli, že se Alexandr pobarbarštuje a přestává mít v úctě makedonské obyčeje a své spoluobčany.

PLAVBA DO MĚSTA ÓPIDY

7 / Alexandr rozkázal Héfaistiónovi, aby táhl s větší částí pěšího vojska až k Perskému moři, a sám se nalodil s hypaspisty, tělesnou gardou a nevelkým oddílem těžkých jezdců a plul s nimi dolů po řece Eulaiu směrem k moři. Když se blížil k ústí řeky do moře, zanechal většinu lodí (především poškozené) na místě a plul s nejrychlejšími loděmi od řeky Eulaiu po moři k ústí Tigrétu. Ostatní jeho lodě byly dopraveny proti proudu řeky ke kanálu, spojujícímu řeky Tigrés a Eulaios, a touto cestou se pak dostaly do Tigrétu.

Z obou řek, Eufratu a Tigrétu, které uzavírají mezi sebou Asyrii – zdejší lidé proto říkají tomuto kraji Mezopotámie –, Tigrés

teče mnohem níže než Eufrat a je daleko mohutnější, protože se do něho slévají četné jiné toky, ale i vody Eufratu několika kanály. Je to hluboký veletok bez brodů. Naproti tomu Eufrat zásobuje četnými kanály místní obyvatelstvo vodou po obou březích, neboť v této oblasti jsou deště velmi vzácné. A tak má Eufrat na konci svého toku jen málo vody, přechází v bažiny a nakonec úplně mizí.

Alexandr plul po moři podél pobřeží Perského zálivu od řeky Eulaiu až k Tigrétu a potom proti proudu této řeky až k táboru, kde tábořil Héfaistión s celým vojskem. Odtud plul dále k městu Ópidě, ležícímu při Tigrétu. Během plavby dával odstraňovat všechny jezy, aby řeka byla všude stejně splavná. Peršané je s velkou péčí vybudovali na obranu proti nepřátelskému napadení od moře. Alexandr prohlásil, že takové drobné překážky nejsou důstojné vojenské velmoci, a navíc Peršanům jasně dokázal bezúčelnost jejich pracných obranných opatření na svém vlastním příkladě. Sami přece viděli, jak snadno si s nimi poradil.

POBOUŘENÍ NAD PROPOUŠTĚNÍM MAKEDONSKÝCH VOJÁKŮ Z ARMÁDY

8 / Po příchodu do města Ópidy svolal Alexandr Makedoněany a oznámil, že propustí z vojska ty, kteří už nejsou pro stáří či následky zranění schopni boje, a odešle je do jejich domovů s tak velkou odměnou, že to mezi domácími lidmi vzbudí závist a touhu podstoupit stejná nebezpečství a námahu. Domníval se, že tím plní jejich skryté přání, oni to však pochopili tak, že už o ně nestojí a pokládá je za přítěž. Po celém vojsku se začala vznášet nespokojenost, živěná i přebíráním cizích zvyků, jak už jsem se zmínil,

a nakonec vyvrcholila v bouři. Vojáci křičeli, aby je propustil z vojska všechny a táhl si dál se svým otcem (naráželi tak uštěpačně na Ammóna). Alexandr už tehdy nebyl vlivem barbarského uctívání tak shovívavý vůči Makedoňanům jako dříve, seskočil z řečniště a dal zatknout hlavní pobuřovatele, přičemž sám ukazoval hypaspistům, koho mají zatknout. Asi třináct mužů dal ihned odvést na popravu. Když ostatní zaraženě zmlkli, Alexandr znovu vystoupil na řečniště a pronesl tuto řeč:

ALEXANDROVA ŘEČ, V NÍŽ VYTÝKÁ VOJÁKŮM NEVDĚK

9 / „Makedoňané! Chci k vám promluvit nikoli proto, abych vás odvracel od návratu domů – pokud mne se týče, můžete jít, kam chcete – ale abych vám ukázal, co všechno jsem pro vás vykonal a jak jste nevděční, když mě nyní chcete opustit. Začnu svůj výklad dobou vlády svého otce Filipa. Když se ujal vlády nad vámi, byli jste nuzní kočovníci odění jen v kůžích a pásli jste po horách skrovná stáda ovcí, která jste stěží chránili proti Illyrům, Triballům a sousedním Thrákům. Filip vám dal místo kůží vojenské pláště, svedl vás z hor dolů do rovin a udělal z vás bojovníky rovnocenné sousedním kmenům, takže jste už nemuseli spoléhat jen na přírodní ochranu, nýbrž bránit se vlastní statečností. Vystavěl pro vás města a dal vám prospěšné zákony a obyčeje. Proměnil vás, bývalé otroky a poddané, ve vládce nad druhými. Připojil k Makedonii větší část Thrákie, zmocnil se přístupů k moři, otevřel vaší zemi cesty pro obchod a zajistil bohatý výnos z vašich rudných dolů. Učinil z vás vládce nad Thessaly, jichž jste se

DALŠÍ ZLOVĚSTNÁ PŘÍHODA

24 / Také následující příhoda, jak ji vypravuje Aristobúlos, byla předzvěstí Alexandrova blížícího se konce. Když zařazoval vojáky, kteří přišli s Peukestou z Persie a s Filoxenem a Menandrem od moře, do makedonských oddílů, dostal pojednou žízeň, vstal a zanechal královský trůn prázdný. Také lenošky se stříbrnými nohami, na nichž seděli jeho nejbližší přátelé, osiřely, protože všichni odešli s králem. Když si toho povšiml jeden z obyčejných lidí (podle některých to byl vězeň ve volné vazbě) a viděl, že kolem trůnu stojí jen kleštěnci, prošel mezi nimi, vystoupil na trůn a posadil se. Kleštěnci, podle jakéhosi perského obyčeje, ho z trůnu nevyhnali, nýbrž strhali ze sebe šat a bili se v prsa a tvář jako při nějakém velkém neštěstí. Jakmile se to dověděl Alexandr, rozkázal odevzdat troufalce na mučidla, aby vyšlo najevo, zda jeho čin nebyl součástí nějakého spiknutí. Muž však nevypověděl nic jiného, než že to byl jeho vlastní nápad. Z toho věštci usuzovali, že příhoda je předzvěstí zlých událostí.

Za několik málo dnů potom Alexandr jako obvykle obětoval bohům a pak hodoval ve společnosti svých přátel a popíjel dlouho do noci. Také mezi vojsko prý rozdělil po četách a setninách obětní zvířata a víno. Po pitce chtěl užuž odejít do své ložnice, když tu k němu přistoupil Médios, tehdy jeho nejoblíbenější přítel, a prosil ho, aby ještě zašel k němu na hostinu, že prý bude velmi příjemná. Král pozvání přijal.

ALEXANDROVA NEMOC

25 / Královské deníky obsahují následující údaje: popíjel v družné zábavě u Média, potom vstal, vykoupal se a spal. Totéž se opakovalo druhý den, ale třetího dne už Alexandr jedl málo. Zůstal u přítele i další den, protože měl horečku. Jeho stav se zhoršoval, obvyklé každodenní oběti vykonával jen na lůžku, nicméně stále ještě uděloval rozkazy a pracoval na dalších vojenských plánech. Kam bylo třeba, dopravovali ho na nosítkách. Asi po deseti dnech na tom byl už tak špatně, že s nikým nemluvil, jen tiše ležel, celou noc a celý den měl vysokou horečku, stejně tak i příští noc a den.

ALEXANDROVA SMRT

26 / V královských denících stojí psáno, že si ho přáli vidět vojáci – jedni proto, aby ho ještě zastihli živého, druzí proto, že se už rozšířila zpráva o jeho smrti a oni se domnívali, že to tělesní strážcové tají. Většina z nich si však jistě vynutila přístup k jeho lůžku ze zármotku a lásky k němu. Král ležel beze slova, jak říkají zápisy, vojsko kolem něho procházelo, a ačkoliv jen s námahou držel hlavu vzpřímeně, zdravil je očima a tiskl jim ruce. Peithón, Attalos, Démofón, Peukestás, Kleomenés, Menidás a Seleukos prý strávili noc v Sarápidově chrámu, aby se boha dotázali, zda by nebylo pro krále lepší a prospěšnější, aby byl přenesen do jeho chrámu a tam se na modlitbách svěřil boží vůli. Bůh prý jim odpověděl v tom smyslu, že je pro něho lepší zůstat tam, kde je. Brzy nato, kdy Alexandrovi přátelé přinesli tuto odpověď, král zemřel.

Ani Aristobúlos, ani Ptolemaios se ve svém líčení jeho smrti nijak podstatně neliší od deníkových záznamů, jen přidávají, že se přátelé krále zeptali, komu zanechává vládu, a ten prý odpověděl: „Tomu nejlepšímu.“ Podle některých prý po těchto slovech ještě řekl, že vidí velké závody, které budou uspořádány při příležitosti jeho pohřbu.

27 / Znáám ještě mnoho jiných písemných zpráv o Alexandrově smrti. Například, že Antipatros poslal Alexandrovi jed, který namíchal sám Aristotelés, protože měl strach o svou osobu kvůli Kallisthenovi. Přivezl jej prý Antipatrův syn Kasandros, někteří spisovatelé dokonce zaznamenali, že ho měl ukrytý v kopytě mezka a králi ho podal Kasandrův mladší bratr Iollás, jenž byl královským číšníkem. Alexandr prý ho krátce před svou smrtí nějak urazil. Jiní zase spojují královu smrt s Médiem a hostinou v jeho domě. Při pití prý Alexandr pocítil prudkou bolest a poté opustil pitku. Kdosi se dokonce nestyděl napsat, že když Alexandr poznal blížící se konec, odešel z paláce, aby se vrhl do řeky Eufratu, aby svým zmizením utvrdil domněnku o svém božském původu a návratu k bohům; leč jeho manželka Rhóxana prý zpozorovala, že odchází, zadržela ho a tu prý jí s nářkem vytkl, že mu nedopřála věčné slávy – totiž stát se bohem. – O těchto nedokázaných výmyslech se zmiňují jen proto, aby si někdo nemyslel, že o nich nevím, ne že bych jim věřil.

CHARAKTERISTIKA ALEXANDROVY OSOBNOSTI

28 / Alexandr zemřel ve 114. olympiádě, když byl v Athénách archontem Hégésiás (10. června 323, pozn. red.). Žil 32 roků a z dalšího roku ještě 8 měsíců, jak praví Aristobúlos. Králem byl 12 roků a 8 měsíců. Měl krásnou postavu, byl velmi vytrvalý, bystrý a pohotový, povahou byl svrchovaně odvážný a ctižádostivý, nadevše miloval nebezpečí a obzvláště velkou péči věnoval bohům. Byl naprosto střídmý v požitcích tělesných, z duševních pouze nenasytně toužil po slávě. Dovedl i ve zcela nejasné situaci přesně rozpoznat, co je třeba učinit, a velmi přesně uměl vyvodit z daných skutečností pravděpodobný následek. Ve vojsku zavedl s dokonalou znalostí věci bezvadnou organizaci, výzbroj a disciplínu. V tom, jak dovedl pozvednout morálku vojáků, znovu je naplnit nadějí a vdechnout jim vlastní nebojácnost, byl dokonalý mistr. V každé situaci, která vyžadovala okamžitý čin, byl nad jiné rozhodný; šlo-li o to, jak získat nějakou výhodu dříve než nepřítel, dovedl to provést tak rychle, že protivník zůstal bezmocný.

Do všech důsledků dodržoval uzavřené smlouvy a závazky, přitom však byl navýsost ostražitý, aby ho někdo nezaskočil. Pro vlastní potřeby a zábavy byl na peníze velmi šetrný, avšak vůči přátelům neznala jeho štedrost mezí.

**ARRIÁNOVA OMLUVA
ALEXANDROVÝCH CHYB**

29 / Dopustil-li se Alexandr nějaké chyby svou prchlivostí či v hněvu, nebo zašel-li poněkud daleko v přejímání barbarských obyčejů, tomu nepřikládám velkou důležitost, zvláště vezmeme-li v úvahu jeho mládí, nepřetržitý proud štěstí a zástupy pochlebníků, kterých je v okolí králů vždycky víc než dost a dříve či později se stanou jejich zkázou. Ostatně, pokud vím, byl Alexandr jediný z králů, kdo dovedl z vrozené ušlechtilosti uznat svou chybu. Většina vládců, i když se přesvědčí o svém pochybení, se je snaží obhajovat nejlepšími úmysly a mylně se domnívají, že tak svou chybu zastřou. Podle mého názoru jediný způsob jak napravit chybu je upřímné přiznání a politování. Pak se totiž těm, kterým bylo ublíženo, utrpěné příkoří nezdá tak kruté a do budoucna zůstává oprávněná naděje, že se to už nikdy nebude opakovat. Že odvozoval svůj původ od boha, to nepokládám za velký poklesek, ale spíše za chytrý způsob, jak udržovat u poddaných hlubokou úctu. Ostatně Alexandr nebyl o nic méně slavný král, než byl třeba Mínós nebo Aiakos nebo Rhadamanthys, jejichž původ byl odvozován od Dia, a starověkým lidem to nepřipadalo jako nějaká zpupnost; stejně tak se Alexandr vyrovnal i Théseovi, synu Poseidona, nebo Iónovi, synu Apollóna. Co se týče nošení perského šatu, byl to podle mého mínění obratný tah: chtěl tím u barbarů vyvolat dojem, že pro ně není králem–cizincem, kdežto vzhledem k Makedoňanům v tom viděl pro sebe jakousi záštitu proti makedonské prudkosti a zpupnosti. Z téhož důvodu, myslím, zařadil do makedonských oddílů perské „jablkonoše“ (mélofory) a mezi makedonské gardisty perské šlechtice. A nakonec o jeho pitkách: jak říká Aristobúlos,

bývaly tak dlouhé nikoli proto, že by nemírně holdoval vínu – Alexandr rozhodně nebyl velký piják – nýbrž proto, že rád pobýval mezi přáteli.

30 / Kdo chce Alexandra hanět, ať nepřihlíží jen k jeho jednotlivým stinným stránkám, nýbrž ať přihlédně souhrnně k jeho celé osobnosti a uváží, jaké postavení Alexandr zaujímal, jak vysoko na své cestě dospěl a jakého světového věhlasu dobyt. Jsem přesvědčen, že neexistoval v tehdejších dobách žádný národ, žádné město, ba ani žádný jednotlivec, aby do jeho povědomí neproniklo jméno tohoto krále. A v té souvislosti chci ještě dodat, že muž tak jedinečný a mimořádný, jako byl on, se nemohl narodit bez zásahu božské prozřetelnosti. Nasvědčují tomu nejen věštecké výroky při Alexandrově smrti, ale i mnohá zjevení a různé sny jeho následníků, takřka nadlidské uctívání jeho památky až po naše časy a konečně i věštby, jichž se dostává makedonskému národu ještě dnes, po tak dlouhé době od jeho smrti, týkající se jeho uctívání. I když jsem i já v tomto spise tu a tam pokáral některý z Alexandrových činů, přesto netajím svůj hluboký obdiv k němu. Svě výtky jsem vyřkl proto, že mě k tomu nutila má pravdomluvnost a obecný prospěch. Z téhož důvodu jsem se odhodlal i sepsat toto dílo – a ani toto rozhodnutí se nestalo bez vůle boží.